

Yeni nəşr

Professor Əsgər Zeynalovun “Volter və Hüqonun Şərq dünyası” kitabı İsveçdə çap edilmişdir

ADU-nun Qafqazşünaslıq kafedrasının müdiri, Nyu-York Elmlər Akademiyasının üzvü, Özbəkistan Turan Elmlər Akademiyasının akademiki, filologiya elmləri doktoru, professor Əsgər Zeynalovun təkcə respublikamızda deyil, xarici ölkələrdə də dəyərli tədqiqat əsərləri nəşr olunmuşdur: Rusiyada, Amerika Birləşmiş Ştatlarında, Fransa, Almaniya, İngiltərə, Kanada və Hindistanda, bir neçə gün əvvəl isə Nobellərin vətəni İsveçin Malmö şəhərində “Tryck Holmbergs” nəşriyyatında “Volter və Hüqonun Şərq dünyası” monoqrafiyası çap olunmuşdur. Kitabı ingilis dilinə ADU-nun dosenti Fialə xanım Abdullayeva tərcümə etmişdir. 270 səhifədən ibarət olan bu kitabda iki dahi fransız ədibinin – Volter və Hüqonun Şərq mövzusunda yazdığı əsərlər tədqiqata cəlb edilmişdir. Onun çoxşaxəli yaradıcılığını diqqətlə izlədikdə burada üç xəttin keçdiyini aydın bir şəkildə nəzərə çarpır: şərqçilik, türkçülük və azərbaycançılıq.

Türklərə gəlincə, Volter “Esse”lərində yazır ki, türklər, tatarlar, skiflər eyni kökə mənsubdurlar, Atılanın da bu kökə mənsubluğunu nəzərə alsaq, onda görərik ki, onlar bütün yer üzünü işğal etmişdi. Onların buna mənəvi haqları da var idi. Çünki onlar hamıdan güclü, qüvvətli və sərt idilər. Volter onu da qeyd edir ki, türklər həm mərhəmətli, həm də qəddardılar. Onların sərtlikləri əcdadları skiflərdən qalmışdır.

Müəllif Volterin 1756-cı ildə qələmə aldığı “Millətlərin adətləri və düşüncə tərzi haqqında esse” əsərində ədibin “Astiaq əfsanəsi”, Zərdüştilik baxışlarına münasibətini tədqiq etməyə çalışır. Bir sıra qaynaqlara söykənən professor Ə.Zeynalov təkidlə sübut etməyə çalışır ki, Zərdüşət Azərbaycanda doğulub, o, Azərbaycana məxsusdur.

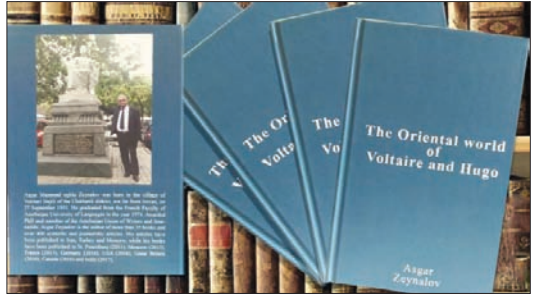
Hüqonun “Şərq motivlərinin təhlilində araşdırıcı bu şəirlərdə Şərq xarakterini və fransız sənətkarının yaradıcılığına Şərq ədəbiyyatının təsirini göstərməyə çalışmışdır. Eyni zamanda kitabda şairin İslam dinini qəbul etməsinə münasibətini bildirmişdir.

Volterin “Zairə” faciəsindən danışan tədqiqatçı qaynaqlara söykənərək yazır ki, fransız ədibinin bu faciəni yazmaqda məqsədi Avropa ölkələrinin Şərqə ediləcək hücumlarından yayındırmaq olmuşdur. Lakin faciənin yazılmasından çox çəkmədi ki, İngiltərə və Fransanın Şərqə hücumları başladı. Əsərdəki hadisələr üçüncü Səlib müharibələri dövrünə təsadüf edir. Əsərin baş qəhrəmanı Orosmanın Korosmana cavabı Volterin Avropa hökmdarlarına bir mesajı idi: “Korosman, siz öz həyəcanınızla yanılırsınız. Keyr, bundan sonra Lüdovik heç vaxt mənə silah çevirməyəcək: fransızlar Ərəbistanın susuz səhralarında üzülüb əldən düşərək, yürürlərdən tənqə gəliblər, onlar öz məhsuldar ölkələrini heç vaxt tərk etməyəcəklər. Tanrının bu yerlərdə göyərtdiyi Palma ağaclarını öz mürdar qanları ilə suvarmayacaqlar.”

Monoqrafiyada geniş surətdə təhlil olunan ikinci dram əsəri Volterin 1767-ci ildə qələmə al-

dığı “Skiflər” faciəsidir. Əsər qısa müddət ərzində dəfələrlə nəşr olunmuşdu. Tədqiqatçı əsərin yaranma səbəbinə münasibətini bildirərək yazır: “Yazıçı teatrı, səhnəni, tamaşaçı marağını yaxşı duyurdu. Volter yazırdı ki, Paris və London kimi şəhərlərdə dramatik tamaşalar mütləq yazmaq lazım idi ki, sonra oxucu deməsin: “Mən bunun hamısını bildirdim və mən bundan yaxşısını görmüşəm.”

Son dərəcə dolğun olan bu faciədə skiflərin adətlərinin - daha doğrusu, toy adətlərinin “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanındakı toy adətləri ilə

müqayisə edilməsi araşdırıcının uğuru, tapıntısı kimi dəyərləndirilə bilər. Müəllif yazır: “Skiflərin nikah, toy mərasimində döyüş ənənələri də mühüm yer tutur. Onlar həmin döyüşdə at çapır, qılınc oynadır, ox atırlar. Əndatir başda olmaqla bir dəstə skif əlində qılınc gördükdə Axtamor Hirkandan soruşur: “Nə istəyir əlində qılınc bu kənd truppası?”

Hirkan belə cavab verir:

“Mənə dedilər ki, bu yerlərdə, bu, antik bir ənənədir... Nikah oyunları nəciblikdə məşhurdur.”

Bundan sonra tədqiqatçı fikri əsaslandırmaq üçün “Kitabi-Dədə Qorqud”dan Beyrəyin toyu ilə müqayisə aparır və oxşarlıqları qabarıq şəkildə təqdim etməyə çalışır.

Monoqrafiyada göstərilir ki, skiflərdə atəşə də inam vardı. Əsərdən aydın olur ki, nikah mərasimində onlar məşəl yandırdılar.

Monoqrafiyanın sonunda dünya şöhrətli fransız alimləri Jan Lui Bakke Qrammon, Parisdə fəaliyyət göstərən Hüqonun Dostları Cəmiyyətinin prezidenti Hüqosünas alim Lasterin, Frans-Konte regionunun konseyi, vitse-prezidenti Pyer Manyin Feyzonun azərbaycanlı ədəbiyyatşünas haqqında yazıları, “L'est Republicain” qəzetində (2007 və 2014-cü illər) həmyerlimizin yaradıcılığı ilə bağlı məqalələr öz əksini tapmışdır.

Hüqonun Dostları Cəmiyyətinin 2015-ci il məcmuəsində professor Əsgər Zeynalovun həmin ildə Presses Academiques Francophones (Fransa) nəşriyyatında və respublikamızda fransız dilində nəşr olunmuş “Hüqo Fransız ədəbiyyatının milyarderi”, 2016-cı ildə ingilis dilində nəşr olunmuş “Lulu Enterprises” (ABŞ) və ingilis dilində nəşr olunan “Hüqo Fransız ədəbiyyatının milyarderi” (Scholars Press, Almaniya) kitabları haqqında məlumat verilmişdir.

Şahin XƏLİLLİ,
professor.